

УДК 336.71:336.742

Використання банками функціонально-вартісного аналізу для оцінки та оптимізації собівартості банківських продуктів

**Утяганов І.Р., студент 5-го курсу,
Спеціальність «Банківська справа»
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»**

**Науковий керівник: Криклій О. А.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «УАБС НБУ»**

У сучасних умовах розвитку банківської системи України залишається актуальною проблема оптимізації витрат банків та пов'язаної з цим собівартості банківських продуктів. Ефективна система оцінки собівартості банківських продуктів дозволить банкам покращити результати діяльності, а також буде стимулювати розвиток банків України та банківської системи в цілому.

Питання аналізу витрат банку в цілому та визначення собівартості банківських продуктів досліджували як українські науковці, зокрема О.А. Криклій, Н. Г. Євченко[11], Л.Д. Павленко[12], так і зарубіжні, зокрема Т.С. Новашина, Т.В. Карасева[5], К.В. Захарян[10].

Безпосередньо питання запровадження та використання функціонально-вартісного аналізу банками для аналізу витрат та собівартості банківських продуктів вивчали П. Є. Житний, С. М. Шаповалова, Г. М. Карамішева [7], К. В. Колотов, О.А. Семерикова [8], І. О. Ніконова [9] та інші.

Незважаючи на значні наукові результати, отримані зазначеними вище та іншими вченими, враховуючи вплив витрат банку на фінансові результати діяльності банків України, питання щодо можливих шляхів їх оптимізації на основі аналізу собівартості банківських продуктів потребує більш ґрунтовного дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування доцільності використання банками України функціонально-вартісного аналізу для оптимізації витрат, що забезпечить можливість контролю за динамікою собівартості та прибутку банку в розрізі окремих банківських продуктів. Оптимізація собівартості банківських продуктів за рахунок використання функціонально-вартісного аналізу повинна дозволити банкам більш ефективно використовувати ресурси, а також підвищити ефективність діяльності банку.

Існує значна кількість трактувань поняття «собівартість» (табл. 1), основні дослідження стосуються виробничої сфери. На нашу думку, їх доцільно трансформувати, враховуючи специфіку діяльності банків.

Таблиця 1 – Узагальнення підходів науковців до визначення поняття «собівартість»

Джерело	Трактування
О. С. Іванілов [1]	Собівартість продукції — це виражені в грошовій формі сукупні витрати на підготовку і випуск продукції. В більш узагальненому вигляді собівартість можна визначити як грошовий вираз величини ресурсів, використаних з конкретною метою.
Б. Є. Грабовецький [2]	Собівартість є вартісна категорія, яка в грошовій формі відображає витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції.
Л. О. Шкварчук [3]	Собівартість продукції — це грошовий вираз витрат на її виробництво.
С. В. Мочерний [4]	Собівартість продукції — витрати підприємства на виготовлення загальної кількості товарів або одного товару у грошовій (вартісній) формі.
Т. С. Новашина, Т. В. Карасева [5]	Себестоимость банковского продукта – выраженные в денежной форме затраты банка на создание и реализацию продукта.

Узагальнюючи наведені визначення, вважаємо за доцільне запропонувати наступне визначення собівартості банківського продукту – грошовий вираз витрат банку, пов'язаних з виготовленням, просуванням та реалізацією певного банківського продукту.

Оскільки виготовлення та реалізація банківських продуктів є складними технологічно, що проявляється у значній кількості операцій та процедур, в яких

здіянні працівники різних підрозділів, вважаємо за доцільне в оцінці собівартості банківських продуктів використовувати ФВА.

ФВА являє собою метод системного дослідження функцій окремого виробу, певного виробничо-господарського процесу чи управлінської структури, спрямований на мінімізацію витрат у сферах проектування, освоєння виробництва, збуту, промислового і побутового споживання при високій якості, граничній корисності і довговічності [6]. Його сутність полягає в тому, що оцінка об'єктів витрат банку відбувається на основі визначення вартості бізнес-процесів, спрямованих на виготовлення, просування та реалізацію банківських продуктів.

Відповідно, за даним методом банківський продукт необхідно розглядати як структуровану послідовність бізнес-процесів, які забезпечують його реалізацію клієнтам, і характеризуються тим, що на вході отримують необхідні ресурси, а на виході дають готовий банківський продукт (рис. 1).

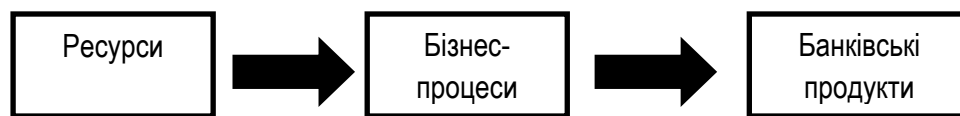

Рисунок 1 – Схема виробництва банківських продуктів за ФВА

Відповідно, результатом будь-якого бізнес-процесу є або виготовлення ресурсу для наступної стадії виробництва банківського продукту, або виготовлення готового банківського продукту.

Згідно з методом ФВА витрати на виробництво банківських продуктів, а, отже, й їх собівартість, може бути віднесена на певний банківський продукт, сегмент ринку (певні клієнти), канал збуту чи центр відповідальності.

Відповідно до методу ФВА витрати спочатку розподіляються на бізнес-процеси, а після цього – на об'єкти витрат, що ним відповідають.

Відповідно ФВА доцільно розглядати не лише в якості методу розподілу витрат та визначення собівартості банківських продуктів, а й у якості ефективного інструменту управління витратами, оскільки його застосування дозволяє виявляти причини появи витрат, їх необхідність та ступінь впливу на кінцевий результат. Дослідження та аналіз бізнес-процесів, а також витрат,

пов'язаних з ними, надає банкам можливість оптимізації витрат та подальшого зменшення собівартості банківських продуктів.

Використання ФВА у банках дозволяє ефективно виконувати наступні завдання:

- проводити аналіз собівартості бізнес-процесів та виявляти найбільш витратні з них;
- проводити аналіз ефективності діяльності структурних одиниць банку;
- здійснювати порівняльний аналіз та виділяти найбільш ефективні варіанти організації бізнес-процесів з виробництва та реалізації банківських продуктів;
- проводити аналіз собівартості та дохідності банківських продуктів;
- оптимізувати витрати банку;
- підвищити ефективність системи планування витрат банку.

Перевагою використання ФВА для оцінки собівартості банківських продуктів є те, що, порівняно з іншими методами, він переносить більшу частину опосередкованих витрат на прями витрати, залежно від бізнес-процесів.

Можна виділити наступні шляхи оцінки собівартості бізнес-процесів:

- 1) оцінка прямих витрат у випадку, коли є можливість виявити, скільки кожен бізнес-процес використовує ресурсів;
- 2) оцінка витрат, пов'язаних з часом, необхідним для виконання певного бізнес-процесу. Проявляється у витратах часу працівника банку на виконання певного функціонального обов'язку.
- 3) оцінка витрат у випадку неможливості розрахунку часу та прямого обчислення витрат ресурсів. У цьому випадку для кожного бізнес-процесу обирається показник, який буде характеризувати витрати ресурсів, пов'язаних з ним.

Процедуру оцінки та оптимізації собівартості банківських продуктів за методом ФВА можна представити у вигляді наступної схеми:

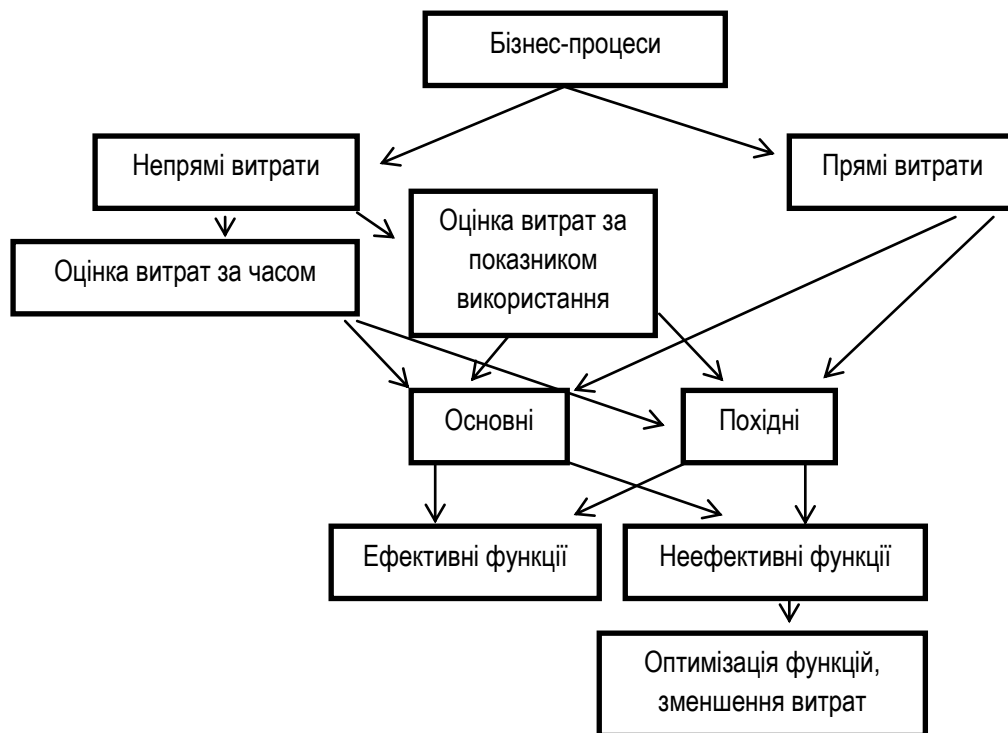

Рисунок 2 – Схема оцінки та оптимізації собівартості банківських продуктів на основі методу ФВА

Відповідно до даної схеми, оцінка та оптимізація собівартості банківських продуктів на основі методу ФВА буде складатися з наступних етапів:

1) розподіл витрат банку по відношенню до конкретного банківського продукту на прямі (витрати, які пов'язані безпосередньо з його виготовленням та реалізацією) та непрямі (витрати, пов'язані з діяльністю банку, їх не можна прямо віднести на виробництво окремого банківського продукту);

2) розподіл непрямих витрат банку на дві підгрупи. Перша – ті витрати, оцінка яких буде відбуватися за рахунок визначення витрат часу, необхідного для виконання працівником певних функцій. Друга підгрупа – витрати, оцінка яких буде відбуватися за рахунок введення та аналізу показника використання, який характеризуватиме окрему статтю витрат банку (наприклад, вартість використання будівель можна аналізувати на основі показників нормативної площі приміщень);

3) розподіл всіх витрат та пов'язаних з ними бізнес-процесів на основні та похідні. Основні бізнес-процеси – ті, без яких виготовлення та реалізація конкретних банківських продуктів неможлива. Похідні – ті процеси, які не є

обов'язковими для виготовлення та реалізації конкретного банківського продукту, проте їх виконання має вплив на кінцевий результат виготовлення та реалізації продукту (наприклад, реклама або установка нових банкоматів).

4) аналіз усіх функцій (як основних, так і похідних) з точки зору їх ефективності, яка визначається як співвідношення витрат на дану функцію до отриманого ефекту від її виконання.

5) аналіз неефективних функцій та пошук шляхів оптимізації витрат, а також зменшення собівартості банківських продуктів за рахунок внесення змін у бізнес-процеси.

Відповідно, дана модель оцінки та оптимізації собівартості дозволяє ретельно аналізувати склад витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією банківських продуктів, а також, на основі отриманих даних, підвищувати ефективність використання ресурсів та зменшувати витрати.

Таким чином, використання банками України ФВА з метою аналізу, оцінки та зменшення собівартості банківських продуктів є перспективним напрямком для подальших досліджень. Використання ФВА банками України для зменшення власних витрат може бути доцільним за рахунок того, яким чином у даному методі аналізуються та розподіляються витрати на виробництво та реалізацію банківських продуктів. Крім того, наведена схема оцінки та оптимізації витрат за методом ФВА дозволяє краще розуміти природу виникнення конкретних витрат, пов'язаних з певним банківським продуктом. Використання ФВА банками для аналізу та зменшення собівартості банківських продуктів має можливість оптимізувати витрати банків та підвищити ефективність їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Іванілов О. С. Економіка підприємства [Текст] : підручник / О. С. Іванілов. - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
- 2) Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256с.
- 3) Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення. Навчальний посібник. - Київ: Кондор, 2003. – 214 с.
- 4) Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посіб. / С. В. Мочерний. — 4-те вид., стереотип. — К. : ВЦ «Академія», 2009. — 640 с. — (Серія «Альма-матер»).
- 5) Новашина Т.С., Карасева Т.В., Управление затратами банка. М.: Издательская группа «БДЦ-пресс», 2005
- 6) Чигринська О. С. Теорія економічного аналізу / О. С. Чигиринська, Т. М. Власюк. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 232 с.
- 7) Житний П.Є. Впровадження та організація функціонально-вартісного аналізу в комерційних банках / П.Є. Житний, С.М. Шаповалова, Г.М. Карамішева [Електроний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_7_2/Chitnij.pdf
- 8) Ніконова І.О. Второе рождение функционально-стоимостного анализа / І.О. Ніконова [Електроний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.elitarium.ru/2007/10/01/vtoroe_rozhdenie_funkcionalnostoimostnogo_analiza.html
- 9) Колотов К.В. Разработка ABC-модели банка и её автоматизация / К.В. Колотов, Е.А. Семерикова [Електроний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cfin.ru/management/controlling/fsa/abc_bank.shtml
- 10) Захарян К.В. Формирование себестоимости розничного банковского продукта / К.В. Захарян // Вестник СПбГУЭФ. – 2009. №1. – С. 131-134
- 11) Криклій, О. А. Оцінка собівартості банківського продукту / О. А. Криклій, Н. Г. Євченко // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 1. – С. 60-66.

12) Павленко, Л.Д. Елементи системи ціноутворення на банківські продукти та їх характеристика / Л. Д. Павленко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №3(12). – С. 189-192

Аннотация

Утяганов И.Р. Использование банками функционально-стоимостного анализа для оценки и оптимизации себестоимости банковского продукта

В статье исследована суть функционально-стоимостного анализа (ФСА), а также рассмотрена целесообразность его использования для оценки себестоимости банковских продуктов и принятия управленческих решений по его результатам.

Ключевые слова: банк, функционально-стоимостной анализ, затраты банка, себестоимость банковского продукта.

Summary

Utyahanov I.R.

The article investigates the essence of Activity-Based Costing (ABC), and examined the feasibility using it to estimate the cost of banking products and making management decisions according to its results.

Key words: bank, Activity-Based Costing, costs of the bank, собівартість the cost of banking product.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПІБ: Утяганов Ільдар Рашитович

Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»

Напрямок підготовки «Фінанси і кредит» (спеціалізація «Банківські технології і процеси»)

5 курс, група МБС-22

Телефон 067-266-78-69

E-mail ildar-bs-83@ukr.net